

Länsstyrelsen
Värmland

Samhällsbyggnad

BESLUT

Datum
2019-05-28

Sida
1(4)
Referens
432-2969-2015

Karlstads kommun
Teknik- och fastighetsförvaltningen
651 84 Karlstad

Byggnadsminnesförklaring av Östra Bron inom fastigheterna Haga 1:1, Sundsta 2:1 och Norrstrand 1:1 i Karlstads kommun, Värmlands län

LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 3 kap. 1 § kulturmiljölagen (1988:950) att förklara Östra Bron inom fastigheterna Haga 1:1, Sundsta 2:1 och Norrstrand 1:1 i Karlstads kommun, Värmlands län, för byggnadsminne.

Byggnadsminnet omfattar del av fastigheten fastigheterna Haga 1:1, Sundsta 2:1 och Norrstrand 1:1 enligt bilagd karta (bilaga 1).

Med stöd av 3 kap. 2 § kulturmiljölagen meddelar Länsstyrelsen för byggnadsminnet följande skyddsbestämmelser:

1. Bron, inklusive tillfartsbankar, underbyggnad, mellanstöd, landfästen, räcken och lyktstolpar, får inte helt eller delvis rivas.
2. Bron, inklusive tillfartsbankar, underbyggnad, mellanstöd, landfästen, räcken och lyktstolpar, får inte helt eller delvis byggas om eller på annat sätt förändras.
3. Utbyte eller åtgärder på vägbanans slitlager och bindlager får göras utan Länsstyrelsens tillstånd, förutsatt att vägbanans utseende inte förändras.
4. Det område kring bron som markerats med rött på den till detta beslut hörande kartan (bilaga 1) får inte ytterligare bebyggas eller bli föremål för annan väsentlig förändring.
5. Bron ska underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras på sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Fråga om byggnadsminnesförklaring av Östra Bron i Karlstad har väckts av Karlstads kommun. Skrivelsen inkom till Länsstyrelsen den 27 april 2015.

Östra Bron i Karlstad har tidigare betraktats som fornlämning enligt kulturmiljölagens 2 kap. Synen på detta har dock ändrats och efter 2014 anses

inte längre stenvalvsbroar som kan användas för gång- eller motortrafik som fornlämningar.

Länsstyrelsen har under 2016 låtit genomföra en kulturhistorisk utredning, för att klargöra förutsättningarna inför en eventuell byggnadsminnesförklaring.

Länsstyrelsen har under våren 2019 skickat förslag på skyddsbestämmelser för Östra Bron på remiss till Karlstads kommun och Värmlands Museum.

Historik och beskrivning

Stadens läge, mitt i ett delta, gör Karlstad till en brostad. Redan i privilegiebrevet, som utfärdades av hertig Karl den 5 mars 1584, angavs att två broar skulle byggas i Karlstad: en vardera över västra respektive östra grenen av Klarälven. Den västra bron blev enligt flera källor uppförd tämligen omgående, medan bygget av den östra drog ut på tiden. Vid 1600-talets mitt konstruerades en träbro över den östra älvgrenen, men denna fick kort livslängd och måste snart ersättas med ytterligare en träbro.

Den nuvarande stenvalvbron var ett resultat av att föregångaren blivit så dålig att den riskerade att kollapsa och något måste göras för att säkra den viktiga östra infarten till staden. Bygget startade 1761 och bron kunde tas i trafik på våren 1765, men den var då försedd med träöverbyggnader i ett eller flera spann. När Östra Bron var helt fullbordad, med stenvalv i varje öppning, är oklart; olika källor anger olika årtal.

Under 1800-talet gjordes endast underhållsarbeten på bron. 1909 försågs den med elektrisk belysning, som var monterad på trästolpar. Denna anläggning ersattes 1923 med gjutjärnsstolpar med nya elektriska belysningsarmaturer. Under 1914 och 1915 genomfördes en muddring av älvfåran och brons timmerkistor förstärktes med armerad betong. 1928 ersattes brons kullerstensbeläggning med asfalt.

Den mest omfattande ombyggnaden hittills i brons historia skedde vid mitten av 1950-talet. Östra Bron förstärktes då invändigt med betong, valven fogströks och mellanstöden förstärktes under vattenlinjen. Betonggjutningen kom att bilda ett helt nytt bärverk inne i, och förenat med, den gamla konstruktionen.

Under 2017 genomfördes återigen mer omfattande reparationer. Slitlagret av asfalt och brofyllningen från den tidigare ombyggnaden togs bort, tätskikt och avrinning förbättrades och ny fyllning och slitlager påfördes. Smidesräcken och belysningsstolpar restaurerades och en av stolparna, som hade gått av och fallit i vattnet, kunde bärgas och återmonteras.

SKÄLEN TILL LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Enligt 3 kap 1 § kulturmiljölagen får en byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på parker, trädgårdar eller andra anläggningar. Östra Bron är en sådan anläggning.

Länsstyrelsens bedömning

Östra Bron togs i bruk 1765 och bär efter drygt 250 år fortfarande daglig trafik. Den är landets längsta stenvalvbro med sammanhållna valvöppningarna endast separerade av mellanstöd.

Även om 1900-talets betongförstärkningar har förändrat bronns inre konstruktion är dess yttre mycket representativt för 1700-talets ingenjörskonst med valv uppbyggda med omväxlande kilad och obearbetad natursten, räcken med gjutjärnsstolpar och smidesföljare samt den tydliga puckelformade överbyggnaden.

Östra Brons utmärkande och lätt åskådliga läge i stadslandskapet samt dess säregna utseende gör att dess höga ålder är lätt avläsbar för var och en utan vidare förkunskaper. Den obearbetade naturstenen och dess form tillsammans med räcken och lyktstolpar är dess viktigaste karaktärsdrag och värdebärare som starkt bidrar till upplevelsen av bron. Dess puckelformade siluett har under lång tid setts som ett landmärke och är även i stiliserad form en väl känd symbol för staden.

Sammantaget gör Länsstyrelsen bedömningen att Östra Bron i Karlstad besitter ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde bestående av flera komponenter, som tillsammans placerar bron i en särställning i landet. Därför bedömer Länsstyrelsen att Östra Bron bör förklaras som byggnadsminne.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten i Karlstad (formulär 24, se bilaga).

UPPLYSNINGAR

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna får Länsstyrelsen enligt 3 kap. 14 § kulturmiljölagen lämna tillstånd till sådana förändringar.

Frågan om ersättning och inlösen enligt 3 kap 10-13 §§ kulturmiljölagen har behandlats under handläggningen av ärendet. Någon begäran om ersättning eller inlösen har inte framställts.

T.f. landshövding Johan Blom har fattat beslut i detta ärende. Antikvarie Sara Bodin Olsson har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har även deltagit chefsjurist Göran Wirdéus, enhetschef Johan Rosqvist och t.f. länsråd Bengt Falemo.

Bilagor

Bil 1 – Karta med byggnadsminnets avgränsning

Bil 2 – Hur man överklagar

Kopia till

Riksantikvarieämbetet

Lantmäterimyndigheten, Karlstads kommun

Byggnadsnämnden i Karlstads kommun

Värmlands Museum

1:1 000

